

УДК 35.072.2:343.85

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v108.2025.12>**В. М. Литвиненко**

ORCID: 0000-0003-4206-0266,

**К. О. Наглюк**

ORCID: 0009-0009-9508-8626

## АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ПРОЗОРОСТІ ВЛАДИ

**Постановка проблеми.** Корупція є серйозною загрозою демократичному розвитку та ефективності державного управління, підриваючи довіру громадян до органів влади й порушуючи принципи верховенства права. Вона створює умови для зловживань та непрозорості в ухваленні рішень, що підкреслює необхідність формування ефективних антикорупційних механізмів. Дослідження діяльності антикорупційних органів дозволяє оцінити їхній внесок у забезпечення прозорості та підзвітності влади.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У сфері прозорості влади та боротьби з корупцією питанням підвищення підзвітності державних органів приділяють увагу такі дослідники, як В. М. Ярошенко, С. П. Тимофєєв, М. Є. Василенко та інші. Вони розглядають механізми забезпечення відкритості діяльності органів влади, роль антикорупційних інституцій і суспільного контролю, а також досвід міжнародних практик у сфері прозорості й доброчесності державного управління.

**Мета статті** полягає в комплексному дослідженні діяльності антикорупційних органів в Україні та оцінці їхньої ролі в забезпеченні прозорості й підзвітності влади.

**Виклад основного матеріалу.** Прозорість влади – це рівень розвитку комунікації влади з громадою, при якому громада має публічний доступ до інформації про діяльність органів місцевої влади в обсязі, передбаченому законодавством, розуміє, як, коли і стосовно якого питання приймаються рішення [1]. Вона полягає у створенні механізмів, які дозволяють суспільству контролювати владу й оцінювати її ефективність. Прозорість також є одним із засобів запобігання корупції і водночас показником її поширеності. У демократичній державі прозорість виступає важливою частиною врядування, оскільки забезпечує підзвітність посадових осіб і сприяє ухваленню рішень в інтересах громадян. Прозорість влади тісно пов'язана з рівнем довіри громадян, оскільки відкритість дій посадовців і можливість громадського контролю створюють впевненість у справедливості та законності управлінських процесів. Корупція негативно впливає на прозорість і підзвітність всіх державних інституцій, оскільки приховані схеми, зловживання владою та непрозоре використання ресурсів призводять до зростання недовіри в суспільстві. Таким чином, ефективна протидія корупції є запорукою формування відкритої та підзвітної системи влади.

Одним із важливих кроків у зміцненні прозорості стало ухвалення Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про місцеве самоврядування

в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування», яким передбачено обов'язкову відеофіксацію та онлайн-трансляцію засідань рад і комісій із подальшим оприлюдненням записів, публікацію протоколів і результатів поіменного голосування, використання державної мови під час засідань, а також відкритий доступ до інформації про об'єкти комунальної власності через створення єдиного реєстру [2]. Тобто, фактично, він забезпечує відкритість діяльності органів місцевої влади, обов'язкове оприлюднення рішень та доступ громадян до публічної інформації, що підвищує підзвітність посадових осіб і сприяє формуванню довіри на місцевому рівні.

Органами, які сприяють прозорості влади, є антикорупційні органи. Їхня діяльність спрямована на виявлення і запобігання корупційним правопорушенням, а також на забезпечення підзвітності публічних інституцій. Міжнародний досвід свідчить, що ефективні антикорупційні органи повинні мати незалежний статус, чітко визначені повноваження і механізми контролю за їхньою діяльністю. Наприклад, Transparency International у межах ініціативи з посилення антикорупційних агентств проводить незалежні оцінки їхньої спроможності та ефективності, що дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони, а також формувати рекомендації щодо реформування та вдосконалення їхньої роботи. Крім цього, організацією проводиться аналітика у вигляді Індексу сприйняття корупції, який охоплює 180 країн світу та є провідним світовим показником корупції в державному секторі. У 2024 році Україна має 35 балів, що на 1 бал менше, ніж у 2023 році, тобто вона посідає 105-те місце зі 180 країн, організація також досліджує досвід звичайних людей, які стикаються з корупцією по всьому світу [3].

В Україні корупція серед основних проблем залишається на другому місці після збройної агресії росії. У цьому за підсумками 2024 року переконані 79,4 % громадян і 76 % представників бізнесу. Водночас попри те, що 9 з 10 українців вважають корупцію поширеною проблемою, частка тих, хто реально стикався з корупційними проявами за минулий рік, становила 18,7 % громадян і 23,2 % представників бізнесу. Про це свідчать результати загальнонаціонального соціологічного дослідження «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність», яке провела соціологічна компанія Info Sapiens на замовлення Національного агентства з питань запобігання корупції [4]. На нашу думку, цьому посприяли зміни, які відбулися після Революції Гідності 2014 року, коли подолання корупції стало ключовим завданням як для українського суспільства, так і для держави, яка прагнула інтеграції до європейського простору. Вимога створення незалежних і дієвих інституцій у цій сфері пролунала також від міжнародних партнерів, що зробило боротьбу з корупцією умовою міжнародної підтримки України. У результаті в країні було сформовано систему спеціалізованих антикорупційних органів, кожен із яких виконує окрему функцію: від запобігання і контролю до розслідувань та судового розгляду, утворюючи єдиний комплекс механізмів прозорості та підзвітності влади.

Першим елементом у системі сучасної антикорупційної інфраструктури є створене у 2015 році Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - НАЗК). Це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, на який покладено завдання формувати та реалізовувати державну антикорупційну політику.

Основними напрямками діяльності агентства є перевірка та моніторинг електронних декларацій посадових осіб, контроль за дотриманням законодавства у сфері запобігання корупції, аналіз корупційних ризиків у діяльності органів державної влади, а також здійснення моніторингу способу життя публічних службовців [5]. НАЗК виконує важливу превентивну функцію, оскільки його діяльність спрямована не так на покарання, як на запобігання виникненню умов для корупції та формування доброчесності в державному секторі.

Національне антикорупційне бюро України (далі - НАБУ) було створене у 2015 році як центральний орган виконавчої влади орган зі спеціальним статусом, який покликаний протидіяти топкорупції в державі. Ініціатива його створення виникла у відповідь на необхідність подолання системної корупції, яка охоплювала верхівку влади та становила загрозу національній безпеці країни. НАБУ отримало незалежність у виконанні своїх функцій та широкі повноваження для здійснення досудових розслідувань у справах, пов'язаних із високопосадовою корупцією, що є однією з ключових умов ефективності антикорупційного контролю.

Головним завданням НАБУ стало виявлення, запобігання, розслідування та припинення корупційних правопорушень, скоєних вищими посадовими особами держави й місцевого самоврядування, дії яких створюють загрозу національній безпеці. Для досягнення цих цілей бюро здійснює оперативно-розшукову діяльність, проводить слідчі дії, збирає докази та формує матеріали для передачі до суду [6]. Спеціалізація НАБУ на топкорупції дозволяє концентрувати ресурси та експертизу саме на тих справах, які мають найбільший суспільний і політичний резонанс.

Діяльність НАБУ спрямована не лише на розкриття злочинів, але й на формування прозорого і підзвітного державного управління. Бюро проводить аналітичні дослідження корупційних схем, виявляє системні ризики й розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства. Його робота сприяє підвищенню довіри громадян до державних інституцій та створює можливості для ефективного громадського контролю.

Проте діяльність НАБУ супроводжується численними викликами. Серед них політичний тиск, спроби дискредитації органу, складність доведення корупційних злочинів у судах, недостатнє фінансування та високі суспільні очікування щодо швидких результатів. Попри ці труднощі, НАБУ відіграє ключову роль у формуванні антикорупційної інфраструктури країни, забезпечуючи цілеспрямовану боротьбу з топкорупцією та створюючи передумови для прозорого і підзвітного врядування в Україні.

Однією з ключових особливостей діяльності НАБУ є взаємодія з іншими органами антикорупційної системи. Так, Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі - САП) здійснює нагляд за законністю дій Бюро під час розслідування, а Вищий антикорупційний суд (далі - ВАКС) здійснює правосуддя у кримінальних провадженнях. Така взаємодія створює баланс між оперативною діяльністю, законністю процесу та судовим контролем, забезпечуючи комплексність антикорупційного механізму.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура була створена у 2015 році як окремий структурний підрозділ Генеральної прокуратури України для забезпечення

процесуального керівництва у кримінальних провадженнях [7]. Її створення було необхідним для підвищення ефективності антикорупційної системи та забезпечення координації між органами досудового розслідування і судовою гілкою влади. САП виступає гарантом законності розслідувань НАБУ та забезпечує об'єктивне й неупереджене представництво держави в справах, пов'язаних із корупційними правопорушеннями високопосадовців.

Основними завданнями САП є здійснення процесуального керівництва у справах, що розслідуються НАБУ, забезпечення дотримання законності під час досудового розслідування та подання обвинувачень до суду. Прокурори САП здійснюють представництво інтересів держави у суді, контролюють належність доказів і правомірність процедур, а також забезпечують захист законних прав громадян у справах про корупцію [8]. Така спеціалізація дозволяє зосередити експертизу на справах високопосадової корупції та зменшити ризики політичного впливу на процеси розслідування.

САП відіграє ключову роль у системі взаємодії антикорупційних органів. Вона забезпечує правову підтримку та координацію дій НАБУ, взаємодіє з Вищим антикорупційним судом, а також контролює виконання законодавства під час розслідувань. Така система дозволяє створити баланс між оперативною роботою: слідчих, законністю процедур і справедливим судовим розглядом, що є важливим для підтримання довіри до державних інституцій.

Проте діяльність САП, так само як і діяльність інших антикорупційних органів, стикається з різними викликами. Серед них можна виділити такі: політичний тиск, спроби дискредитації прокурорів, складність доведення корупційних злочинів у судах, тривалість розгляду справ та високі суспільні очікування, щодо швидких результатів. Незважаючи на це, Спеціалізована антикорупційна прокуратура залишається центральним елементом антикорупційної системи України, забезпечуючи законність, підзвітність і ефективність діяльності НАБУ, а також сприяючи формуванню прозорої системи влади.

Також важливим органом антикорупційної системи є ВАКС, який був створений у 2018 році як спеціалізований судовий орган для розгляду кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень [9]. Його поява стала логічним продовженням реформ у системі протидії топкорупції та відповіддю на потребу забезпечити ефективне та неупереджене правосуддя в справах, які мають значний суспільний резонанс. ВАКС отримав спеціалізацію на розгляд справ, пов'язаних із топкорупцією, що дозволяє підвищити якість судових рішень, скоротити строки розгляду та зміцнити довіру громадян до судової системи.

До повноважень Вищого антикорупційного суду належить здійснення правосуддя як суду першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснення правосуддя як суду першої та апеляційної інстанції у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства, здійснення правосуддя як суду першої та апеляційної інстанції у справах про засто-

сування санкції. Крім того, ВАКС аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику у кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд України та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду [9]. ВАКС відіграє важливу роль у системі антикорупційних органів, забезпечуючи завершальний етап механізму протидії топкорупції. Завдяки судовій спеціалізації відбувається зменшення ризиків політичного впливу на процес, підвищується ефективність розгляду справ і забезпечується справедливість рішень. Суд також здійснює контроль за виконанням ухвалених рішень та вироків, що є важливою умовою забезпечення відповідальності високопосадовців. Крім того, ВАКС відіграє роль у формуванні стандартів судового процесу в справах про корупцію, розробляє методичні рекомендації для суддів та взаємодіє з міжнародними партнерами з метою обміну досвідом та підвищення професійних стандартів. Суд також сприяє підвищенню рівня прозорості та підзвітності в системі державного управління, оскільки його рішення публічні та доступні для аналізу громадськістю.

Водночас діяльність ВАКС стикається з викликами, зокрема: високим навантаженням на суддів, складністю доведення корупційних злочинів, затягуванням процесів через апеляції, і високими суспільними очікуваннями швидких результатів.

Перспективи розвитку й підвищення ефективності антикорупційних органів України передбачають насамперед посилення їхньої незалежності та гарантій від політичного втручання, що дозволить забезпечити об'єктивність розслідувань і стабільність роботи інституцій. Важливим є також впровадження цифрових технологій, електронних платформ і відкритих реєстрів, які підвищують прозорість діяльності та спрощують доступ громадян до інформації. Міжнародна співпраця з інституціями ЄС та іншими організаціями сприяє обміну досвідом і підвищенню стандартів доброчесності. Крім того, розвиток культури доброчесності серед громадян і державних службовців створює соціальне середовище, у якому корупційні прояви не сприймаються як допустимі, а антикорупційні органи спроможні ефективно виконувати свою превентивну та контролюючу функцію.

**Висновки.** Отже, корупція все ще залишається однією із важливих проблем в Україні, негативно впливаючи на економіку, демократичні процеси та довіру громадян до влади. Прозорість органів державної влади виступає ключовим механізмом запобігання корупційним проявам, оскільки забезпечує доступ до інформації, підзвітність посадових осіб і контроль з боку суспільства. Формування відкритої системи управління передбачає поєднання превентивних заходів та контролю за діяльністю чиновників, зокрема через діяльність антикорупційних органів. Основними органами, які сприяють прозорості влади, є: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд. Активна участь громадян у контролі за владою та впровадження прозорих процедур також сприяє зниженню корупційних ризиків і підвищенню ефективності управлінських процесів, що в результаті зміцнює довіру до державних інституцій і стимулює соціально-економічний розвиток країни.

### Література

1. Прозорість і підзвітність – Одеська районна військова адміністрація. *Офіційний вебсайт Одеської районної військової адміністрації*. URL: <https://odrda.od.gov.ua/2023/12/07/prozorist-i-pidzvitnist/> (дата звернення: 10.11.2025).
2. Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування : Закон України від 22.02.2024 № 3590-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3590-20#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
3. Transparency International. *Ukraine*. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine> (дата звернення: 10.11.2025).
4. Українці стали активніше повідомляти про корупцію: НАЗК презентувало дослідження «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність». *Офіційний вебсайт НАЗК*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/ukraintsi-staly-aktyvnishe-povidomlyaty-pro-koruptsiyu-nazk-prezentovalo-doslidzhennya-koruptsiya-v-ukraini-2024-rozuminnya-sprynyattya-poshyrenist/> (дата звернення: 10.11.2025).
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
6. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
7. Віктор Шокін підписав наказ про утворення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. *Офіційний вебсайт Генеральної прокуратури*. URL: [https://old.gp.gov.ua/ua/news.html?\\_m=publications&\\_t=rec&id=162533&fp=5550](https://old.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=162533&fp=5550) (дата звернення: 10.11.2025).
8. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
9. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення: 10.11.2025).

### Анотація

**Литвиненко В. М., Наглюк К. О.** Антикорупційні органи, які сприяють прозорості влади. – Стаття.

У статті розглянуто діяльність антикорупційних органів України як ключових інституцій, які забезпечують прозорість та підзвітність влади. Визначено, що корупція становить одну з головних загроз демократичному розвитку української держави, підриває довіру громадян до влади та ефективність управлінських процесів. Проаналізовано нормативно-правові засади прозорості органів влади, зокрема зміни в законодавстві щодо відкритості місцевого самоврядування. Особливу увагу приділено функціонуванню основних антикорупційних органів України: Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) і Вищого антикорупційного суду (ВАКС). Визначено роль цих органів у запобіганні, виявленні, протидії та розслідуванні корупційних правопорушень, а також у формуванні системи публічної підзвітності посадових осіб. Було проаналізовано взаємодію між зазначеними антикорупційними органами, їхній вплив на формування доброчесності у сфері державного управління і виклики, які пов'язані з політичним тиском, обмеженим фінансуванням та високими суспільними очікуваннями. Окремо наголошено на необхідності подальшого вдосконалення антикорупційної системи, через зміцнення інституційної незалежності, цифровізацію процесів, відкритість даних і міжнародну співпрацю. Автори дійшли висновку, що ефективна діяльність антикорупційних органів є основою прозорого врядування, підвищує довіру громадян до влади та сприяє сталому демократичному розвитку України.

**Ключові слова:** корупція, прозорість влади, підзвітність влади, антикорупційна політика, доброчесність, антикорупційна інфраструктура, запобігання корупції.

### Summary

*Lytvynenko V. M., Nahlyuk K. O.* Anti-corruption bodies that promote transparency of government. – Article.

The article examines the activities of anti-corruption bodies of Ukraine as key institutions that ensure transparency and accountability of government. It is determined that corruption is one of the main threats to the democratic development of the Ukrainian state, undermines citizens' trust in government and the effectiveness of management processes. The regulatory and legal principles of transparency of government bodies are analyzed, in particular, changes in legislation on the openness of local municipality. Particular attention is paid to the functioning of the main anti-corruption bodies of Ukraine: the National Agency for the Prevention of Corruption (NACP), the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU), the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office (SAP) and the High Anti-Corruption Court (HACC). The role of these bodies in preventing, detecting, counteracting and investigating corruption offenses, as well as in forming a system of public accountability of officials, was determined. The interaction between the mentioned anti-corruption bodies, their impact on the formation of integrity in the sphere of public administration and the challenges associated with political pressure, limited funding and high public expectations were analyzed. The need for further improvement of the anti-corruption system was especially emphasized, through strengthening institutional independence, digitalization of processes, openness of data and international cooperation. The authors concluded that the effective activities of anti-corruption bodies are the basis of transparent governance, increase citizens' trust in the authorities and contribute to the sustainable democratic development of Ukraine.

**Key words:** corruption, transparency of government, accountability of government, anti-corruption policy, integrity, anti-corruption infrastructure, prevention of corruption.

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025